

İsmayılın “Ögey ana”da başlayan həyat yolu “Fəryad”la bitdi

BU təsadüfdür mü, yoxsa zərurət, yəqin ki, daha çox tələdir. Sadəcə tale... İnsan dünyaya gələndə onun həyat yolu artıq çizilmiş olur, nə qədər çalışsan da o cığırda kənara çıxma bilmirsən, sadəcə yüngül sapmalar ola bilər, vassalam. O, atasının ikinci evliyindən dünyaya gəlmişdi. Atasını Cəmil Mirzəyevin birinci evliliyindən övladı olmamışdı. Hamı demişdi ki, qadını boş, yenidən evlən, övladın olsun, amma 17 il birgə həyat sürdüyü ömür-gün yoldaşından ayrılmamışdı kişi. 17 ildən sonra qadın dünyasını dəyişib, yalnız ondan sonar ikinci dəfə evlənib. Onun anası Marqarita xanım milliyətə gürcüdür. Xanımın da ikinci evliliyi idi, birinci ərinə - İbrahim Məmmədaliyevdən bir qızı da vardı. Cəmil Mirzəyev bu qıza da öz övladı kimi baxırdı. O, yəni qəhrəmanım Ceyhun dünyaya gələndə yalnız ailənin deyil, bütün nəslin sevinci hədsiz oldu. Ceyhunun atası Cəmil Mirzəyev Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsində çalışırdı. “Qırmızı Döyüş Bayrağı” ordeninin (Orden Boyevovo Krasnoqo Znamenı) ilk daşıyıcısı olmuşdu. Həmin orden ilk olduğu üçün indi də Rusiya Tarixi Muzeyində saxlanılır. Bizim kinoçular isə bu ordeni “Qanun naminə” filmində tarixə salıblar. Gənc prokurorun yaxasında. Evləndə artıq 48 yaş olan Cəmil Mirzəyev Ceyhun 3 yaşında ikən ürək çatışmazlığından dünyasını dəyişir. İllərdir övlad həsrətində olan ataya övlad sevincini duyunca yaşamaq qismət olmadığı kimi övlada - Ceyhun Mirzəyevə də ata qismət deyilmiş.

İsmayılın uşaqlığı

Bəli, Ceyhun Mirzəyevdən danışırıq. 1946-cı il aprelin 9-da Bakıda anadan olsa da, əsl Qarabağdan- Ağdamın Abdal-Gülablı kəndindən olan, bir ömürdə iki tale yaşayan aktyor Ceyhun Mirzəyevdən. Sənət taleyinin birinci dönməsində “Ögey ana”dakı İsmayıl, ikinci dövründə isə “Fəryad”dakı İsmayıl kimi iki əsr insanların yaddaşına yazılan Ceyhun Mirzəyev. Hələ uşaqlıqdan Azərbaycan Televiziyasında uşaq verilişlərində iştirak edirdi. Onu elə efrindən görüb bəyənən rejissor Həbib İsmayilov “Ögey ana” filmində İsmayıl roluna dəvət etdi. Bu film eyni anda neçə-neçə taleyi özündə birləşdirirdi. Həm Ceyhun Mirzəyevin özünün yetimliliyi, ögey bacısının olması vardı, həm də baş rolunu oynayan Nəcibə Məlikovanın taleyi filmə öz əksini tapmışdı. Aktrisanın qaynanası gəlininin aktrisa olmasını həzm edə bilmirdi. Həyat hər addımda təzadlarla doludur. Bəlkə bu da həyatın təzadıdır ki, Nəcibə xanım özü qayınana sarıdan çox əziyyətlər çəkib. O qədər çəkib və dözüb ki, bir gün onlara qonaq gələn rejissor, o vaxt kinostudiyaya rəhbərlik edən Ədil İsgəndərov dözməyib və Nəcibə xanımı kimi “Ögey ana”-nı elə öz obrazında, qayınanası və həyatı ilə bəhəm kino ekranlarına gətirib. Evdən çıxarkən deyib ki, Xanım xala, səndən kino çəkəcəm. Film çox sevildi, xüsusən İsmayıl və onun ögey anası. Görünür, hər iki obrazda onu yaradan aktyorların öz həyatından ştrixlərin olması hər şeyin təbii

alınmasına çox ciddi təsir göstərdi. Balaca Ceyhun isə kinodan və uşaq verilişlərindən aldığı qonorarla artıq ailəni-bacısı və anasını dolandırır. “Ögey ana” filmindən sonra Ceyhun “Əsl dost” (1959), “Matteo falkone” (1960), “Qara qağayı” (1962-ci ildə Rusiyada çəkilib), “Yenilməz batalyon” (1965), “Qanun naminə” (1968) “Dəli Kür” (1969), “Bakıda külləklər əsir” (1974), “Yol əhvalatı” (1980), “Qanlı zəmi” (1985), “Lətifə” (1989)-ümumən 25-ə qədər filmə müxtəlif obrazlar yaradır. Ceyhun sənətə aktyorluqla başlasa da, rejissorluğa da böyük həvəsi vardı. İncəsənət İnstitutunun rejissorluq fakültəsini bitirmişdi. Moskvada təcrübə keçib qayıdandan sonra isə “Mozalan”da bədii rəhbər işləyirdi. Rejissor kimi 100-dən çox süjet çəkmişdi.

Sevgisindən vaz keçmədi

Bir gün artıq gənc aktyor, rejissor olan Ceyhun Mirzəyev kino heyəti ilə Moskvaya qastrola getmişdi. Qalanını aktyorun həyat yoldaşı, baş ədliyyə müşaviri Lidiya Mirzəyeva danışır: “Onun 18, mənim 17 yaşım vardı. Bizi məktəbdən Moskvaya aparmışdılar. Orda olduğumuz zaman eşitdik ki, Azərbaycanlı aktyorlar da burdadır. Onda Ceyhunu ekrandan tanıyırdım, yetərincə məşhur idi. Amma ilk dəfə onları canlı şəkildə Bakıya yola salanda gördüm. Ceyhun bizi restorana dəvət etdi. Sonradan bildim ki, son pulunu da o qonaqlıqda xərcləyib. Bir-birimizə telefon nömrələrimizi verdik və ayrıldıq. Mən Bakıya qayıdandan sonra bir dəfə mənə zəng vurdu, görüş təklif etdi. Mən də razı olmadım, onu bir az acıladım. Bu, bizim son danışığımız oldu”. Düz 8 ildən sonra Ceyhun onu yenidən tapır. Hər gün Lidiyanın iş yerinə gəlir, pəncərəni döyüb otağa bir gül atır və gedir. Nəhayət, sevdiyi qızın könlünü alır və onunla ailə qurmasına razı sala bilir. Ceyhunla Lidiya 1973-cü ildə ailə qururlar və Cəmalə adlı bir qızları dünyaya gəlir: “Bəzən məndən soruşurdular ki, niyə elə bir uşaq? Deyirdim, bir niyə? Mənim iki uşağım var - Ceyhun və Cəmalə. Ceyhun doğrudan da uşaq kimiydi. Tez sınırdı, inciyirdi. Yeyib-içməyi, gəzməyi, geyinməyi çox sevirdi. O qədər ürəyiyumşaq, kövrək adam idi ki... Ehtiyacı olan hər kəsə əl tuturdu, kömək edirdi. “Mozalan”da işlədiyi

müddətdə nə qədər gənci işlə təmin etdi. Haqsızlığa dözə bilmirdi. Ona qarşı xeyli haqsızlıqlar olmuşdu. Bir müddət yarıdıcılığında fasilə yarandı. Kinostudiyada ona iş vermirdilər, ssenarilərini qəbul etmirdilər. Bunun da səbəbi kinostudiyanın o vaxtki direktoru Adil İsgəndərovla Ceyhunun əmisi Seymur Mirzəyevin arasında yaşanan problem idi. Seymur Mirzəyev əvvəl Moskvadakı “Romen”, sonra Mayakovski, Yermolov teatrının icraçı direktoru olmuşdu. Onların arasında nəşə şəxsi problemləri vardı. Ceyhun da bu şəxsi münasibətlərin qurbanına çevrilmişdi, əziyyət çəkirdi. Amma Ceyhun kimi bir insanı incitmək olmazdı axı. Mən ona təskinlik verməyə çalışırdım. Ona qarşı bir haqsızlıq da fəxri ad verilməməsiydi. Düzdür, Ceyhunun heç bir fəxri adı yoxdur, amma o, sözün əsl mənasında xalq artistiydi. Xalq onu sevirdi. O da xalqını çox sevirdi. Film çəkəndə aldığı qonorardan xəbəri də olmurdu, pul onu maraqlandırmırdı. Deyirdi, “bu film xalqa lazımdır, gələcək nəsillərə miras qalmalıdır”. O, çox təmiz insan olub, xalqa xidməti qarşısında heç nə ummayıb, güdməyib. Bütün filmlərinə canla, ürəklə yanaşmış. Onun rejissor kimi ilk işi “Bəyin oğurlanması” filmi olub. Onun ardınca “İşarəni dənizdən gözləyin” filmi çəkib. “Fəryad” filmi isə sonuncu filmidir. Elə bil nəyisə duyubmuş kimi “Ögey ana”dakı İsmayıl obrazının sonrakı taleyini gətirib “Fəryad” filmi ilə bağladı. Bu, Ceyhun Mirzəyevin aktyor və rejissor kimi axırıncı işi olur. “Fəryad” onun haqsızlıqlara qarşı son fəryadı idi- qu quşunun son nəğməsi kimi.

Ceyhun Mirzəyevə qarşı sui-qəsd olub

Filmin operatoru Kənan Məmmədov deyir ki, “Fəryad” filmi 1993-cü ildə “Azərbaycanfilm” kinostudiyasında istehsal olunub: “Biz ilk olaraq filmin harada çəkiləcəyi barədə çox düşündük. Bu, mühüm bir məsələ idi. Sonra Ceyhunla belə qərara gəldik ki, çəkilişlər soyuq fəsildə aparılmalıdır. Çünki Qarabağ savaşıdan bəhs edən filmi yayda, otun-çiçəyin arasında çəkmək düzgün olmazdı. Filmin bütün natıra çəkilişləri Goranboyda Murov dağın əyində, Zeyvə, Qaraçinar, Ağcakəndə keçdi. Onda döyüşlər təzəcə başa çat-

mışdı. Biz ora yanvarda ezam olunduq və çox kəskin hava şəraitinə baxmayaraq, 15 günə natıra çəkilişlərini bitirdik. Düzdür, təşkilatı problemlər vardı. Məsələn, ordu, patron, avtomat lazım idi, onları çətinliklə əldə edirdik. Amma mənəvi çətinliklər daha çox idi. Hamımız daxilən çox böyük iztirablar keçirdik. Xüsusən də Ceyhun çox əzab çəkirdi. Torpaqlarımızın işğalı ona pis təsir etmişdi”. Kənan Məmmədov çəkilişlər zamanı baş verən bəzi hadisələri də xatırlayır: “Filmə bir səhnə var - balaca qızın zorlanma xəbərini eşidən İsmayıl bunu kimin elədiyini başa düşür. Səngərin arası ilə qaça-qaça gəlib ermənilərin mövqeyinə çatır və bu alçaqlığı edən erməniyi öldürür. Bu səhnəni hərəkətlə çəkirdim. Kamera maşında idi. Ceyhun ağacların arasında qaçdığı müddətdə maşın da paralel olaraq gedirdi. Birdən Ceyhun qeyri-adi bir hərəkət etdi və yıxıldı. Demə, Ceyhun qaçdığı yerdə bir ağacdən o biri ağaca çox nazik, amma poladdan bir sim çəkilmişdi. Kim bunu eləmişdi bilmirik. Amma təbii ki, əvvəlcədən olunmuşdu. Ceyhun onu son anda görüb əlilə itələyib yıxılmasaydı, ip boğazını üzərdi. Çox sarıldıq o anda. Əli kəsilmişdi, həkimə aparıb yardım etdik. Bir də o səhnədə qaçan zaman çaydan keçir. Qış ayı, dağdan gələn su, adamın barmağını da kəsirdi. Mən etiraz edirdim ki, o səhnədə kaskadyor, dubl aktyoru çəkilsin. Amma Ceyhun razı olmadı, özü çəkildi. Ondan sonra da təbii ki, özünü pis hiss etdi. Ümumiyyətlə, bu film Ceyhuna mənən xeyli təsir etdi, ürəyi tap gətirmədi. Filmi tez hazırlayıb qurtarmaq istəyirdi, tələsirdi elə bil. Bəlkə də ürəyinə nəşə dammışdı. Amma çox təəssüf ki, tam olaraq başa çatdıra bilmədi. Filmin qaralama montajı bitəndə Ceyhun rəhmətə getdi. Özü də montajı birlikdə edirdik. Mənsiz eləməzdə. Deyirdi, “sən bütün materialı məndən yaxşı bilirən...”. Filmin birinci variantı başa çatandan sonra Ceyhunu itirdik. Nə öz rolunu səsləndirə bildi, nə də filmi gördü”.

İsmayıl böyüdü və...

Lidiya xanım danışır ki, həyat yoldaşı “Fəryad”ın çəkilişlərindən qayıdanda evdə rahatlıq tapmırdı: “Siqaret çəkir, düşündür, öz-özünə danışır. Erməniləri söyürdü, vəhşidilər deyirdi. Elə bil bu filmi çəkməklə onlardan, ümumiyyətlə bütün haqsızlıqlardan hayıf çıxmaq istəyirdi”. Filmin hazır olub ekranlara çıxmasını həsrətə gözləyirdi. Amma “Fəryad” filminin çəkilişlərindən sonra Ceyhun Mirzəyev mikroinsult keçirdi. İki həftəlik müalicədən sonra yenidən filmin işlərini davam etdirməyə başladı. Özü də tələsərək... Filmi tez başa çatdırıb ekranlara çıxarmaq arzusundaydı. Rayonlar bir-bir işğal olunurdu, vəziyyət gərgin, film ərsəyə gətirmək zülm. Ceyhun Mirzəyev isə həmin vətəni, həmin kinonu çox sevirdi. 1993-cü il martın 5-də, 47 yaşının tamamına 1 ay qalmış Ceyhun Mirzəyev telestudiyaya getmişdi. Onun “Fəryad” filmi haqqında veriliş hazırlanırdı. Elə oradaca vəziyyəti pisləşib. Diktör Hicran Hüseynov onu maşına qoyub evə gətirəndə Ceyhun Mirzəyev özündə olmayıb. Yalnız əli ürəyinin üstündə olub. Xanımı danışır ki, ürəyində güclü ağrı vardı: “Tez uzandırdıq, təcili yardım çağırırdıq. Əsirdi, titrəyirdi deyə ayağımı isti suya qoydum. Yenə xeyri olmadı. Bir anlıq gözlərini açıb qızımız Cəmiləni çağırırdı. Qızın üzünə baxdı və gözlərini yumdu. Biz elə bildik yuxulayıb. Amma təcili yardım gəlib dedi ki, bayaqdan canını tapşırıb...” İsmayılın “Ögey ana”da başlayan həyat yolu “Fəryad”la beləcə bitdi.

Ramilə Qurbanlı